

FRA EUROPEAN UNION AGENCY
FOR FUNDAMENTAL RIGHTS

ЗАШТИТА ГРАЂАНСКОГ ПРОСТОРА У ЕУ

Организације цивилног друштва суочавају се са различитим изазовима широм Европске уније. Извештај FRA о *Заштити грађанског простора у ЕУ* представља налазе агенције о овим изазовима. Објављен је у септембру 2021. године. Овај сажетак представља кључне налазе и мишљења FRA изнесене у извештају.

КЉУЧНИ НАЛАЗИ И МИШЉЕЊА FRA

2

Охрабривање подстицајног окружења и подршка развоју цивилног друштва

3

Промовисање повољног регулаторног окружења

5

Приступ средствима и њихово коришћење

6

Побољшање учешћа цивилног друштва

7

Обезбеђивање безбедног простора без узнемиравања и напада

© Агенција Европске уније за основна права, 2022

Умножавање је дозвољено под условом да се наведе извор.

За свако коришћење или умножавање фотографија или другог материјала за који Агенција Европске уније за основна права нема ауторска права, дозволу треба тражити директно од власника ауторских права.

Ни Агенција Европске уније за основна права ни било које лице које заступа Агенцију нису одговорни за употребу следећих информација.

Луксембург: Канцеларија за публикације Европске уније, 2022

Print	ISBN 978-92-9461-697-5	doi:10.2811/386104	TK-01-21-424-SR-C
PDF	ISBN 978-92-9461-694-4	doi:10.2811/379352	TK-01-21-424-SR-N

© Извори фотографија:

Насловна страна (одозго надолу): © Jose Jordan/BELGA/AFP, Дан победе Stu./Adobe Stock, babaroga/Adobe Stock

Страна 3: © Valmedia/Adobe Stock

Страна 5: © Supertrooper/Adobe Stock

Страна 8: © fizkes/Adobe Stock

Кључни налази и мишљења FRA

Међународне и регионалне организације за људска права – укључујући Савет Уједињених нација за људска права, различита тела Савета Европе, као и Организацију за европску безбедност и сарадњу (ОЕБС)/ Канцеларију за демократске институције и људска права (ODIHR) – наглашавају важну улогу цивилног друштва у заштити и промовисању људских права и демократије.

У Европској унији, цивилно друштво игра важну улогу у оживљавању вредности које деле ЕУ и њене државе чланице, а које су наведене у члану 2. Уговора о Европској унији (УЕУ). Оне дају значајан допринос спровођењу политика ЕУ у области људских права. Кључна улога цивилног друштва огледа се и у уговорима ЕУ. Релевантни документи политике ЕУ, укључујући стратегије и акционе планове, на сличан начин наглашавају његов значај.

У члану 11. став 2. УЕУ-а и члану 15. став 1. Уговора о функционисању Европске уније (ТФЕУ) цивилни дијалог и учешће цивилног друштва разматрају се као алатке за добро управљање. То је такође случај у релевантним документима о политици ЕУ, као што су Стратегија ЕУ за јачање примене Повеље ЕУ о основним правима („Повеља ЕУ“), Европски акциони план за демократију и секторски акциони планови за борбу против расизма, једнакост LGBTQI+ особа, инклузију Рома, права деце, инвалидност, права жртава, права жена или интеграцију миграната.

Ипак, организације цивилног друштва суочавају се са различитим изазовима широм Европске уније. Овај извештај представља налазе Агенције ЕУ за основна права (FRA) о низу таквих изазова. Налази су засновани на истраживању које је спровела истраживачка мрежа агенције, Франет, 2020. године, на две одвојене консултације на мрежи предузете са организацијама цивилног друштва 2020. године и на секундарном истраживању.

FRA је доследно указивала на бројне значајне препреке за ОЦД откако је објавила свој извештај за 2018 **Изазови са којима се суочава цивилно друштво које ради на људским правима у ЕУ**. Такође је идентификовала позитивне помаке који негују повољно окружење за такве организације.

Норме и праксе које утичу на рад цивилног друштва обично се називају „простором цивилног друштва“. Према **Смерницама УН о заштити и промоцији грађанског простора**, „грађански простор је окружење које омогућава људима и групама (или „актерима грађанског простора“) да смислено учествују у политичком, економском, друштвеном и културном животу у својим друштвима“. Даље се напомиње да „[а] динамичан грађански простор захтева отворено, сигурно и безбедно окружење које је ослобођено застрашивања, узнемиравања и одмазде, било на мрежи или ван ње. Свако ограничење таквог простора мора бити у складу са међународним правом у области људских права“.

Овај простор укључује релевантни регулаторни оквир, приступ ресурсима, учешће у политици и доношењу одлука и безбедно окружење. Ове норме и праксе могу позитивно или негативно утицати на примену законодавства и политика ЕУ, укључујући и примену Повеље ЕУ о основним правима.

Извештај FRA о *Заштити грађанског простора у ЕУ* наводи релевантне правне и политичке развоје који утичу на активности ОЦД које се баве људским правима широм ЕУ. Такође представља релевантне обећавајуће праксе. Поред тога, мишљења представљена у наставку наводе начине за неговање позитивнијег радног окружења за цивилно друштво.

Уопштено, у истраживању се истиче да се ситуација значајно разликује у различитим државама чланицама. Такође се показује да је ситуација у 2020. години била генерално тежа него претходних година, често због пандемије болести Ковид-19. Упркос овој чињеници, истраживање такође указује на неке позитивне помаке.

Охрабривање подстицајног окружења и подршка развоју цивилног друштва

У 2020. години, око једне трећине (33%) организација цивилног друштва (ОЦД) из целе ЕУ које су одговориле на консултације FRA о грађанском простору изјавиле су да су услови за ОЦД које се баве људским правима у својој земљи били „добри“ или „врло добри“. Друга трећина (31%), ипак, изјавила је да су услови били „лоши“ или „врло лоши“. Штавише, више од половине националних или локалних организација које су дале одговор (57%) изјавило је да се у 2020. години ситуација „погоршала“ или „веома погоршала“ у поређењу са претходним годинама.

Позитивни кораци предузети у неколико држава чланица ЕУ укључују политичке мере за повољније окружење за развој цивилног друштва и за јачање сарадње између јавних власти и ОЦД. То укључује стварање инфраструктуре која има за циљ да обезбеди простор за дијалог и усмеравање циљане подршке ка цивилном друштву, као и посебне обавезе за отворену управу, укључујући и националне акционе планове **Партнерства за отворену управу**.

У неким државама чланицама ЕУ, ОЦД су посебно активне у покушајима да побољшају политички оквир у којем делују, укључујући и стварање коалиција. Националне институције за људска права (NHRI), као браниоци људских права, посвећене су подршци простору цивилног друштва. Оне су такође посвећене промовисању, заштити и подршци свим другим браниоцима људских права, као што се види у **Регионалном акционом плану Европске мреже националних институција за људска права** о браниоцима људских права, који је заснован на **Маракешкој декларацији**.

Препорука **CM/Rec(2018)11 Комитета министара Савета Европе државама чланицама о потреби за јачањем заштите и промоције простора цивилног друштва у Европи** поново потврђује да заштита и промоција простора цивилног друштва захтева од држава чланица да обезбеде „погодно политичко и јавно окружење“ за браниоце људских права, укључујући ОЦД. Такво окружење омогућава ОЦД и другим браниоцима људских права да слободно обављају свој посао.

Промовисање динамичног и снажног цивилног друштва такође је део глобалне политике људских права ЕУ. Савет Европске уније је 2021. године обновио подршку браниоцима људских права и организацијама цивилног друштва и обавезао се да ће ојачати своју подршку за стварање повољног окружења за цивилно друштво. **Смернице ЕУ о браниоцима људских права** дају практичне предлоге за унапређење деловања ЕУ у подршци браниоцима људских права.

Европска комисија је такође подржала развој механизма **CSO Meter** да процени окружење цивилног друштва у земљама Источног партнерства у оквиру свог Европског суседског инструмента. Поред тога, Смернице за проширење Генералног директората за суседство и проширење за подршку ЕУ цивилном друштву у земљама *проширења*, које су развијене у консултацији са цивилним друштвом, имају за циљ да промовишу повољно окружење за цивилно друштво, партнерство и дијалог између цивилног друштва и јавних институција, као и отпорност и капацитет ОЦД.

Промовисање повољног регулаторног окружења

Повољно регулаторно окружење захтева снажан законодавни оквир који штити и промовише права на слободу удруживања, мирног окупљања и изражавања у складу са међународним правом и стандардима о људским правима. Ово је недавно поново наглашено у **Смерницама УН о заштити и промовисању грађанског простора**, које су објављене септембра 2020. године.

Ова права су такође садржана у Повељи ЕУ о основним правима, која је обавезујућа за државе чланице када спроводе закон ЕУ, али и када национални закон или пракса, иако су усвојени аутономно, имају везу са правом ЕУ и стога спадају у њен делокруг.

Декларација УН о браниоцима људских права, иако није правно обавезујући инструмент, садржи принципе и права засноване на стандардима људских права садржаним у другим правно обавезујућим међународним инструментима.

Организације које су одговориле на консултације FRA о грађанском простору 2020. године пријавиле су изазове у остваривању својих основних права: око једне трећине (29%) на слободу мирног окупљања, једна четвртина (25%) на слободу изражавања, а скоро свака пета (18%) на слободу удруживања. Пријављене потешкоће углавном су се односиле на мере везане за Ковид19, као што су закони о

МИШЉЕЊЕ FRA БР. 1

У оквиру своје акције за јачање примене Повеље ЕУ о основним правима и владавине права, институције ЕУ треба да редовно прате простор цивилног друштва, уз блиско учешће актера цивилног друштва и других бранилаца људских права. Методологија механизма Европске комисије „CSO Meter“ која се примењује у земљама Источног партнерства могла би се прилагодити за ову сврху. Такав механизам треба да се развије у блиској консултацији са цивилним друштвом и да препозна начине на које институције ЕУ могу брзо да реагују када постоје докази о ограничењима грађанског простора. Резултати праћења могли би да буду укључени у годишње извештаје Европске комисије о Повељи ЕУ о основним правима и као део извештавања о владавини права, заједно са препорукама и стратешким смерницама за побољшање ситуације.

ЕУ и њене државе чланице се подстичу да искористе Препоруку CM/Res(2018)11 Комитета министара Савета Европе државама чланицама о потреби за јачањем заштите и промоције простора цивилног друштва у Европи и Смернице Уједињених нација (УН) о заштити и промовисању грађанског простора, које указују на кораке и процесе за заштиту и промовисање грађанског простора. Иако су применљиве на спољну политику ЕУ, смернице ЕУ о браниоцима људских права такође могу послужити као инспирација.

У складу са Препоруком CM/Res(2021)1 Комитета министара Савета Европе државама чланицама о развоју и јачању ефикасних, плуралистичких и независних националних институција за људска права, државе чланице треба да обезбеде да њихове националне институције за људска права имају довољно ресурса да се редовно ангажују са актерима цивилног друштва за људска права и надгледају изазове са којима се сусрећу.

ванредним ситуацијама, ограничења путовања и забране виза, као и ограничења слободе окупљања и удруживања.

Остали изазови су укључивали оне који се тичу правног окружења, на пример који се односе на законодавство о грађанском дијалогу и консултацијама (25%), законе о транспарентности или лобирању (20%), законе о заштити података (18%), измене закона који регулишу добротворни статус (14%), мере против прања новца (12%), измене пореских закона (11%), законодавство или политику против тероризма (11%) и законске одредбе о политичкој кампањи (10%).

МИШЉЕЊЕ FRA БР. 2

Као део своје акције за јачање примене Повеље ЕУ о основним правима и владавини права, институције ЕУ и државе чланице (када делују у оквиру права ЕУ) треба да обезбеде да закони ЕУ и национални закони ојачавају права на слободу изражавања, мирно окупљање и удруживање. Штавише, треба да обезбеде да транспозиција и примена правила ЕУ не доведу до несразмерних ограничења активности цивилног друштва.

Европска комисија треба да обезбеди консултације са цивилним друштвом током припреме или ревизије закона који потенцијално утичу на грађански простор и грађанске слободе. Европска комисија би могла да размотри пружање циљаних смерница о примени својих правила, како би спречила било каква ненамерна ограничења, надовезујући се на постојеће добре праксе.

Државе чланице треба да обезбеде да су закони који би могли да ограниче простор за рад цивилног друштва у складу са законом ЕУ и међународним стандардима и принципима људских права, као што је Декларација УН о браниоцима људских права. Они би требало да се транспарентно консултују са широким спектром ОЦД приликом израде нацрта и имплементације закона који би потенцијално могли да утичу на њих.

Институције ЕУ би могле да истраже додатну вредност хармонизације основних правила за функционисање ОЦД на унутрашњем тржишту ЕУ.

Мере које утичу на слободу мирног окупљања, као што су строге забране окупљања, надзор окупљања и организатора и учесника окупљања, санкције и употреба силе у полицијским протестима, односе се углавном, али не искључиво, на мере у вези са болешћу Ковид-19. Скоро половина испитаника на консултацијама FRA о болести Ковид-19 сматра да су ограничења повезана са болешћу Ковид-19 несразмерна. Штавише, докази које је истраживачка мрежа FRA, Франет, прикупила показују да у неким земљама новоуведени рестриктивни закони о окупљањима немају директну везу са пандемијом болести Ковид-19 и не укључују значајан, или било какав, процес консултација.

Што се тиче слободе изражавања, актери цивилног друштва у бројним државама чланицама открили су да одредбе које криминализују говор, укључујући оне које се сматрају неопходним за борбу против тероризма, могу имати застрашујући ефекат на остваривање слободе изражавања. У неким државама чланицама, напори за решавање проблема говора мржње, посебно на мрежи, изазвали су забринутост због потенцијално несразмерног утицаја на слободу говора.

Докази које је FRA прикупила такође показују да неке владе улажу напоре да олакшају право на слободу удруживања. То укључује ублажавање бирократских компликација, побољшање оквира за заштиту података и поједностављење и модернизацију система регистрације.

Међутим, у бројним државама чланицама, и Франет извештаји и извори из цивилног друштва идентификују сталне озбиљне изазове, као што су закони или административна оптерећења у вези са распуштањем и одјавом ОЦД или неповољна правила о њиховом статусу. Строжа правила о оснивању и функционисању ОЦД предложена у једном броју држава чланица ради заштите националне безбедности или демократских вредности изазвала су критике у погледу њихове законитости и пропорционалности. Штавише, чини се да ненамерни колатерални ефекти правила за борбу против прања новца и финансирања тероризма настављају да утичу на рад ОЦД.

Приступ средствима и њихово коришћење

Проналажење ресурса и финансијских средстава и њихов приступ остају стална брига за ОЦД, коју је пандемија болести Ковид-19 погоршала 2020. године. Укупно 60% испитаника у извештају FRA о консултацијама о грађанском простору за 2020. годину има потешкоћа у проналажењу средстава, упркос неким напорима у побољшању оквира финансирања у неколико држава чланица. Ако су средства доступна, ОЦД се суочавају са препрекама да им приступе.

Изазови пријављени у консултацијама о грађанском простору обухватају конкуренцију са другим ОЦД за ограничена средства (49%), ограничене административне капаците за пријаву за финансирање (35%), недостатак транспарентности и правичности у расподели средстава (30%) и рестриктивне критеријуме подобности (29%). ОЦД такође извештавају о бројним питањима у вези са пандемијом, као што су преусмеравање јавних средстава на друге приоритете, смањење приватних донација и немогућност организовања догађаја за прикупљање средстава, као и пад доприноса у натури као што је волонтирање.

Актери цивилног друштва извештавају, у бројним државама чланицама, о дискриминаторским или рестриктивним праксама финансирања које посебно погађају ОЦД које се баве родном равноправношћу и правима лезбејки, хомосексуалаца, бисексуалаца, трансродних и интерексуалних особа (LGBTI), као и на оне које раде са мигрантским заједницама и верским мањинама; ове праксе могу утицати на спровођење стратегија ЕУ усвојених у овим областима.

Чини се да су организације за подршку генерално више погођене него ОЦД које пружају услуге. Штавише, ОЦД у најмање осам држава чланица забринуте су због закона који уводе нова ограничења за стране донације и строжа правила о извештавању за ОЦД које имају користи од страног финансирања; за једну земљу, ово је довело до пресуде Суда правде ЕУ.

Уочени су и неки позитивни помаци. Један број држава чланица ЕУ је побољшао своје опште финансијске оквире, док су друге истражиле повољнији порески оквир за ОЦД. Неколико држава чланица успоставило је циљане шеме подршке за ОЦД како би се супротставили ефектима пандемије болести Ковид-19. ОЦД су поздравиле нови **програм ЕУ „Грађани, једнакост, права и вредности“**, који има значајно повећан буџет за период 2021-2027. године у поређењу са претходним финансирањем. Програм **за финансирање цивилних друштава „Active Citizens Fund“** у оквиру норвешког механизма финансирања бесповратним средствима, којим управљају независни оператери фондова, пружа суштинску подршку организацијама цивилног друштва у 13 држава чланица ЕУ.

МИШЉЕЊЕ FRA БР. 3

Европска комисија треба да узме у обзир потребе за финансирањем цивилног друштва када разматра националне програме за исплату средстава ЕУ под заједничким управљањем, укључујући Европске структурне и инвестиционе фондове (ЕСИФ) и План опоравка NextGenerationEU. Требало би да прати начин на који се средства исплаћују ОЦД и да понуди државама чланицама смернице и обуку за ефикасније укључивање ОЦД.

Државе чланице треба да се ослањају на експертизу цивилног друштва када прате неопходне услове у вези са основним правима у складу са Уредбом о заједничким одредбама за заједничко управљање фондовима ЕУ, укључујући хоризонталне неопходне услове у вези са Повељом ЕУ о основним правима и Конвенцијом о Правима особа са инвалидитетом, као и, где је применљиво, тематске неопходне услове који су у вези са родном равноправношћу, укључивањем Рома итд.

Европска комисија треба да настави да поштује национална правила која регулишу приступ страним средствима и њихово коришћење од стране ОЦД с обзиром на релевантне одредбе ЕУ и недавне пресуде Суда Европске уније, укључујући слободно кретање капитала унутар ЕУ, и да понуди Државама чланицама, уз учешће ОЦД, простор за размену информација и добрих пракси у овој области.

Институције ЕУ и државе чланице треба да обезбеде да правно и политичко окружење буде погодно за могућност да ОЦД имају приступ различитим фондовима ресурса и да се не суочавају са непотребним препрекама када приступају финансирању из домаћих или страних извора, укључујући и коришћење технологија. Понуђена финансијска подршка треба да покрије целокупан опсег активности цивилног друштва, укључујући заступање, ангажовање заједнице и развој цивилног друштва. Осим финансирања пројеката, основно финансирање инфраструктуре и вишегодишњи циклуси финансирања ојачали би сектор цивилног друштва и осигурали одрживост рада цивилног друштва на људским правима.

Канцеларија за демократске институције и људска права Организације за европску безбедност и сарадњу и смернице Венецијанске комисије о слободи удруживања примећују да је „способност тражења, обезбеђења и коришћења ресурса од суштинског значаја за постојање и рад било ког удружења“. Приступ и коришћење средстава обезбеђују удружењима средства за рад и обављање својих мисија и стога су нераздвојни део права на слободу удруживања.

Побољшање учешћа цивилног друштва

Према истраживању FRA, као и извештајима цивилног друштва, упркос напорима у неким државама чланицама да побољшају консултације са цивилним друштвом, канали за приступ ОЦД и учешће у доношењу одлука генерално остају неуједначени и често нису правилно подржани приступом релевантним информацијама или јасним стандардима или смерницама.

Консултације FRA о грађанском простору су доследно показале да су ОЦД забринуте због свог приступа и учешћа у процесима доношења одлука. Консултације FRA о грађанском простору из 2020. године показују да се ове забринутости пре свега односе на недостатак адекватних информација о учешћу и процесима консултација (46%), недостатак поверења између цивилног друштва и органа власти (35%), недостатак повратних информација о томе шта се десило са датим уносом и различите препреке, укључујући дискриминаторске, приступу и учешћу у процесима доношења одлука (24%).

Распрострањена употреба брзих и хитних законодавних процедура у већини држава чланица током пандемије погоршала је постојеће проблеме. ОЦД такође тврде да мањине и угрожене групе често нису адекватно заступљене у консултацијама.

Истраживање FRA је идентификовало неке напоре да се побољшају процеси консултација, као што је отварање претходно затворених процеса за консултације, и одређени напредак у стварању инфраструктуре за олакшавање сарадње ОЦД са националним властима и њихово учешће у развоју политика и стратегија. Акција ЕУ може послужити као катализатор у овом погледу јер многе стратегије ЕУ захтевају усвајање националних акционих планова. Због тога се укључивање ОЦД сматра добром праксом.

Учешће цивилног друштва у политици и процесима доношења одлука представља показатељ демократије и доприноси квалитету и ефективности закона и политика. Члан 11. Уговора о Европској унији (УЕУ) дефинише грађански дијалог као суштинску компоненту партиципативне демократије и захтева од институција ЕУ да „дају грађанима и репрезентативним удружењима прилику да изнесу и јавно размењују своје ставове у свим области деловања Уније” и да „одржавају отворен, транспарентан и редован дијалог са репрезентативним удружењима и цивилним друштвом”. Конференција о будућности Европе и Европски демократски акциони план потенцијално пружају начине за побољшање учешћа у ЕУ.

Обезбеђивање безбедног простора без узнемиравања и напада

Међународни закон о људским правима гарантује људима право на живот, слободу и безбедност личности, да учествују у јавним пословима и да буду слободни од било каквог неоправданог мешања у њихово уживање слободе изражавања, окупљања и удруживања. Све државе чланице ЕУ су потписале циљеве одрживог развоја који су релевантни за браниоце људских права.

Међутим, докази FRA и докази других организација показују да претње и напади на ОЦД и браниоце људских права, као и на новинаре, блогере и узбуњиваче, и даље постоје у ЕУ. То укључује честе претње и узнемиравање на мрежи и ван ње (чак 40% испитаника на консултацији ФРА о грађанском простору 2020. године пријавило је нападе на мрежи, а 26% пријављује нападе ван мреже), као и вандалски напад на просторије и имовину (8%) и физичке нападе (4% испитаника). Поред тога, постоје високе стопе недовољног пријављивања (мање од трећине пријављује такве нападе), а ОЦД изражавају фрустрацију због начина како се власти носе са инцидентима.

У неколико држава чланица, ОЦД се жале на непријатељску климу према њима и браниоцима људских права; више од једне трећине ОЦД пријављује кампање клеветања од стране медија или државних актера. Насупрот томе, у другим државама чланицама, владе, политичари и високи званичници истакли су виталну улогу бранилаца људских права и других актера цивилног друштва у промовисању права и обезбеђивању одговорности, посебно током пандемије болести Ковид-19.

МИШЉЕЊЕ FRA БР. 4

У циљу имплементације члана 11. УЕУ, ЕУ би могла да размотри успостављање оквира политике ЕУ који омогућава отворен, транспарентан и редован дијалог између институција ЕУ и цивилног друштва у ЕУ, на националном и локалном нивоу. Такав оквир треба да укључи одговарајућа средства која омогућавају грађанима и репрезентативним удружењима да изнесу и јавно размењују своје ставове у свим областима деловања Уније.

Таква средства могу укључивати финансирање одговарајућих процеса, обуку службеника и редовно организовање консултација и размене цивилног друштва, укључујући представништва Европске комисије и Европског парламента у државама чланицама. Оквир треба да олакша учешће цивилног друштва у консултацијама у целокупном циклусу политике о праву и политици ЕУ. У том смислу, нагласак треба ставити на приступ информацијама и учешће ОЦД које представљају рањиве и недовољно заступљене групе.

Смернице за развој таквог оквира дате су у *Смерницама за учешће грађана у политичком доношењу одлука Савета Европе*. Када се надовезују на недавне акционе планове, стратегије и друге политичке оквири ЕУ који се односе на основна права, укључујући имплементацију Повеље ЕУ о основним правима у областима борбе против расизма, једнакости LGBTIQ+ особа, укључивања Рома, права деце, инвалидитета, права жртава, родне равноправности и интеграције миграната, државе чланице треба подстаћи да интегришу резултате ових консултација, као и будуће исходе Конференције о будућности Европе и Европског акционог плана за демократију.

МИШЉЕЊЕ FRA БР. 5

Европска комисија треба да укључи референце на нападе на браниоце људских права у свом извештавању у складу са Оквирном одлуком о борби против одређених облика и израза расизма и ксенофобије, када прати и процењује правила и алате ЕУ за заштиту права жртава злочина, те приликом ревизије одредби ЕУ за борбу против говора мржње и злочина из мржње.

Европска комисија треба да обезбеди да њена предстојећа иницијатива о SLAPP тужбама нуди ефикасну заштиту организацијама цивилног друштва и браниоцима људских права од правног узнемиравања. Таква заштита би могла да обухвати јединствене процедуре гаранције против злоупотребе тужби, одредбе које забрањују клеветнички туризам и куповину на форумима, као и обавезу пружања помоћи и подршке заједницама. Европска комисија и државе чланице треба да искористе своја средства за подизање свести међу правосудним органима и стручњацима о негативном утицају SLAPP пракси.

Надовезујући се на пример постојећег спољног механизма бранилаца људских права ЕУ protectdefenders.eu, ЕУ би могла да размотри пружање одговарајуће финансијске подршке за стварање и одржавање сличног механизма за праћење у ЕУ, омогућавајући ОЦД и браниоцима људских права да пријаве нападе, региструју упозорења, мапирају трендове и пруже правовремену и циљану подршку жртвама.

Државе чланице треба да обезбеде да се злочини почињени над ОЦД и браниоцима људских права на одговарајући начин евидентирају, истражују и процесуирају, укључујући примењиве одредбе о злочинима из мржње где је то релевантно. Политичари и креатори политике могли би да допринесу развоју позитивног наратива о цивилном друштву и да истакну његову важну улогу, избегавајући изјаве које би могле да подстакну непријатељство према ОЦД и браниоцима људских права и да имају застрашујући ефекат на њихов рад у области људских права.

Државе чланице треба да се уздрже од криминализације или предузимања сличних правних радњи које ометају рад ОЦД у контексту хуманитарне помоћи тражиоцима азила и другим мигрантима и током трагања и спасавања на мору.

Организације и заштитници људских права који су посебно погођени јесу они који раде са мањинским групама, избеглицама и другим мигрантима, они који се боре против расизма и они који заступају права жена и права на сексуално и репродуктивно здравље, као и права LGBTI особа. Недостатак безбедног окружења за ОЦД да обављају своје функције има потенцијални утицај на имплементацију повезаних стратегија ЕУ. У исто време, докази указују на континуирану криминализацију и правне радње против активности цивилног друштва, посебно у активностима трагања и спасавања (SAR) на мору и хуманитарној помоћи онима којима је потребна док су у покрету.

Такође је примећено правно и административно узнемиравање, посебно кроз злонамерно кривично гоњење и стратешке тужбе против учешћа јавности (SLAPP). Европска комисија је у свом Европском акционом плану за демократију објавила да је наручила свеобухватну студију о томе како SLAPP тужбе утичу на чуваре, укључујући ОЦД и активисте цивилног друштва широм ЕУ, и на основу тога ће предложити иницијативу за сузбијање SLAPP.

Рад FRA на грађанском простору

FRA има мандат да релевантним институцијама, телима, канцеларијама и агенцијама ЕУ и њених држава чланица (када делују у оквиру закона ЕУ) пружи помоћ и стручност у вези са основним правима, кроз низ различитих алата.

У овом контексту, FRA има задатак да сарађује са низом заинтересованих страна, укључујући невладине организације и институције цивилног друштва активне у области основних права,^а кроз своју Платформу за основна права. Путем ове платформе,^б ОЦД дају користан допринос и повратне информације о раду агенције, као и о развоју услова и простора за рад ОЦД и сродног правног и политичког оквира ЕУ у области основних права.

На основу истраживања које је спровела мрежа Франет^в, извештај FRA из 2018. године о **Изазовима са којима се суочавају организације цивилног друштва се баве људским правима у ЕУ** идентификовао је низ изазова са којима се цивилно друштво суочава – на пример, аспекти регулаторног рада владе, доступност финансирања, могућност доприноса креирању закона и политике, и узнемиравање и негативни дискурси који подривају рад цивилног друштва.

Агенција је 2020. године поново затражила од своје истраживачке мреже Франет да пружи информације о правним и политичким развојима која се односе на омогућавање простора за цивилно друштво за људска права у свим државама чланицама ЕУ, као и у земљама приступницама Северној Македонији и Србији. Информације се односе на 2020. годину.

Штавише, од 2018. године, агенција се сваке године консултовала са актерима цивилног друштва који учествују у њеној Платформи за основна права о њиховим искуствима. Укупно, 398 ОЦД које се баве људским правима из свих 27 држава чланица ЕУ, укључујући 50 кровних организација на нивоу ЕУ, одговорило је на консултације на мрежи о грађанском простору које покривају 2020. годину.^г Ове организације су активне на међународном, ЕУ, националном или локалном нивоу и раде у низу различитих области, укључујући заступање, вођење кампања и подизање свести, пружање услуга, ангажовање заједнице, подршку жртвама, истраживање и прикупљање података, и судске спорове.

Да би прикупила конкретније одговоре о утицају болести Ковид-19, FRA је спровела додатне консултације на мрежи које су покривале март–новембар 2020. године.^е Укупно је одговорило 177 ОЦД из целе ЕУ; 35 од њих су биле кровне организације које су биле активне на нивоу ЕУ.

Поред тога, FRA је била домаћин бројних стручних састанака и размена са релевантним ОЦД активним у области људских права, посебно годишњег састанка на мрежи Платформе за основна права „Рад у области људских права у изазовним временима: Правци деловања у фебруару 2021. године“. Овај састанак, који је окупио преко 300 ОЦД из целе ЕУ, пружио је додатне информације у вези са изазовима и могућностима које актери цивилног друштва доживљавају у свом раду.^а

^а Погледајте **Уредбу Савета (ЕЗ) бр 168/2007 од 15. фебруара 2007. о оснивању Агенције Европске уније за основна права, ОЈ 2007 Л 53 (Уредба о оснивању).**

^б За више информација о платформи FRA за основна права, погледајте **наменску веб страницу агенције.**

^в **Франет је мултидисциплинарна истраживачка мрежа агенције. Састоји се од уговорача у свакој држави чланици ЕУ, у Уједињеном Краљевству и у земљама које имају статус посматрача који, на захтев, дају релевантне податке FRA о питањима основних права, како би се олакшале упоредне анализе агенције.**

^г Погледајте **упитник за „FRA 2020– консултације о искуствима организација цивилног друштва које се баве људским правима у ЕУ“.**

^е Погледајте **FRA (2021.), „Утицај Ковид-а на рад цивилног друштва – Резултати консултација са платформом FRA за основна права“, 24. фебруар 2021.**

^ф **FRA (2021.), Рад за људска права у изазовним временима: Правци деловања – Извештај са састанка платформе FRA за основна права 2021.**

ПРОМОВИСАЊЕ И ЗАШТИТА ВАШИХ ОСНОВНИХ ПРАВА ШИРОМ ЕУ

Цео извештај потражите на адреси:
<https://fra.europa.eu/en/publication/2021/civic-space-challenges>

ДОДАТНЕ ИНФОРМАЦИЈЕ

FRA - АГЕНЦИЈА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ ЗА ОСНОВНА ПРАВА

Schwarzenbergplatz 11 - 1040 Беч - Аустрија

Т +43 158030-0 - Ф +43 158030-699

fra.europa.eu

 facebook.com/fundamentalrights

 linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency

 twitter.com/EURightsAgency

Publications Office
of the European Union